

Kinek kell megbocsátani?

1944. október 19-én az orosz csapatok átvonultak Bajmokon. A hadszíntér a Dunánál volt. Bajmokon nem voltak harcok, nem volt ellenállás, az emberek végezték a mindennapi munkájukat. Volt, aki a kukoricát törte, mások szántottak, de már egyesek a búzát vetették. A szőlőszüret is elmaradt, és igyekeztek ezt is befejezni. Mi tanyán laktunk bérlőként. Házunk nem volt, az összes ingatlan vagyunk 1 ha szántóföld volt.

November 1-jén délután néhány fiatal partizán megjelent az udvarunkban, nem voltak egyenruhában, de vörös csillag volt a sapkájukon. Édesanyámtól megkérdezték, hogy hívják a férjét, hány éves és hol van? Mivel az apám szüretelni volt Tavankúton egyik rokonunknál, ráparancsoltak édesanyámra, hogy mihelyt hazajön a férje, azonnal menjen be a község házára. Édesapám este nyolc óra után ért haza, nem mert elmenni, mert kijárási tilalom volt, ezért másnap, halottak napján reggel azzal a hittel búcsúzott el tőlünk, hogy talán valami közmunkára kell mennie. Mindenszentek napján sok embert szedtek össze, főleg magyarokat, de németeket is. Hallottuk, hogy egy bizonyos válogatáson estek át, és volt, akiket kiengedtek, de sokan bent maradtak. Mi abban bízunk, hogy édesapámat másnap ki fogják engedni.

Este csúnya idő volt, esett az eső. Édesanyám gyertyákat gyújtott, és imádkoztunk a meghalt hívek lelki üdvéért. Ez szokás volt a halottak napja estéjén. Én elaludtam. Édesanyám ébresztett, mert gépfegyver hangja hallatszott. Sírt az anyám, és azt ismételte, hogy jaj, most lövik agyon az embereket, köztük az édesapánkat is. Én is fennhangon sírtam.

Másnap „eltűntek” az emberek a község háza és az iskola termeiből. Síró emberek, gyerekek keresték szeretteiket. Három nagy sírhely maradt a zombori út mellett. Én harmadik nap mentem az édesanyámmal a tetthelyre. Vért és három tömegsírt láttam. Nagyon rossz érzés volt. 12 évesen apa nélkül maradtam. Imádtam az apámat. Az öcsém 2 éves volt. Az édesanyám várandós volt a húgommal, amit én akkor még nem tudtam.

Ezután nehéz évtizedek jöttek. Mint bérlők nem maradhattunk a tanyán. Házunk nem volt. A földosz-

tásból („Tito-föld”) nekünk nem jutott, ami fejenként egy holdat jelentett volna. Két és fél évig nem jártam iskolába. Mindenféle munkát elvállaltunk, csak hogy meg tudjunk élni. A legnehezebb az volt, amikor megkérdezték, hogy hol az apám? Nem tudtam, mit válaszoljak. Kivégezték a partizánok! Akkor ezzel azt feltételezték volna, hogy bűnös volt, együttműködött a megszállókkal. A Jugoszláv Néphadsereg ártatlanokat nem büntetett, de a fasisztákat halállal büntette „Smrt fašizmu-Sloboda narodu” (Halál a faszizmusra - Szabadság a népeknek). Akik ártatlanok voltak, azoknak emlékműveket emeltek (Kragujevac, Jasenovac, Titovo-Užice stb.) a családot segélyben részesítették.

Mi hallgattunk 46 évig. Családi körben beszélünk erről, 1990-ben már mind többet, sőt kezdtük azt is összeírni, hogy hányan „tűntek” el 1944-ben. 193 áldozatról volt adatunk, akik áldozatul estek az 1944-es razzianak Bajmokon. Az áldozatok száma lehet, hogy több, de lehet, hogy kevesebb, de akik „eltűntették” ezeket az embereket, minden adatot eltűntettek. Akik esetleg tudtak volna adatokkal szolgálni, már nincsenek az élők sorában, amikor még éltek, senki nem nyilatkozott, senkit nem vontak felelősségre, senkinek a haja szála sem görbült. Évekkel később két tanúval kellett bizonyítani, hogy az apám „elveszett”. Ezt a születési anyakönyvébe be is írták, de nem arra az időre, amikor a tanúk állították, hanem 1946. május 16-ára!?

Rendszerváltás után már mertünk beszélni ezekről az eseményekről, sőt a kivégzés helyét is megjelöltük. A mai napig sincs válasz, hogy ki a felelős az „eltűnt” emberekért. A háborús bűnösök nem évülnek el, de itt nem tudni, hogy volt-e háborús bűntett. Egyes adatok szerint 20-40 ezer ember „tűnt” el a Vajdaságban az 1944-es razziaiban. Sok, borzasz-

Szakács József
39 éves földműves

tóan sok. Az 1 vagy az 5 ezer is nagyon sok. Az újságokban, a televízióban megjelent egy hír, hogy a háború idején egy csendőr egy ártatlan fiatalembert meggyilkolt a Duna-parton és a ma 90 éves embert Ausztráliából haza akarják hozatni és bíróság elé állítani. A mi apáinknál elévültek a háborús bűnök? Az igazság nem vonatkozik mindenkire egyformán? Az ENSZ emberjogi bizottsága erről nem tud? Vagy mégis bűnösök volnának ezek az emberek?

Ujabbán bíróságon keresztül lehet keresni, hogy az eltűntek ártatlanok voltak. Ha az utódok nem keresik felmenőik ártatlanságát, akkor azok bűnösök maradnak? Lehet, hogy csak 100-an, vagy 500-an adnak be kérvényt, akkor csak ennyi ártatlan tűnt el a razziákban? Sok kivégzettnek már nincs utóda, azok hova lesznek besorolva? Egy több mint 80 éves nagymama, akinek az édesapját 66 évvel ez előtt kivégezték, nem mer a rádiónak, tévének nyilatkozni, fél. Egyetemet végzett unokája arra kéri, hogy ne nyilatkozzon, mert neki, az unokának a karrierjébe kerülhet.

Sok helyi vagy külföldi újságíró megkeresett bennünket, hogy nyilatkozzunk. Sok kérdésre válaszoltam, de nagyon meglepett, amikor az újságíró megkérdezte: Meg tudnák-e bocsátani azoknak, akik az édesapám haláláért felelősek? Hosszú töprengés után sem tudnék válaszolni. Kinek kell megbocsátanom? Hisz nem tudom, ki a tettes. Lehet, hogy abba a hibába esnék, hogy én, „a bűnös leszármazott” vádolnék büntelent ... Tőlem nem kért senki bocsánatot. Senki nem érzi magát bűnösnek. Senki nem mondta, hogy az apám bűnös volt. Ha megneveznék, hogy ki a bűnös, akkor talán tudnánk azt is, hogy kiktől kell bocsánatot kérni, és kinek kell megbocsátani!

Halottak napja reggelén sokan az iskolában és a községházán keresték a szeretteiket, majd az iskolából elindulva, akik tehették, követték azt az utat, amelyen a vesztőhelyre kísérték a halálra ítélt embereket. A Zombor felé vezető úton fejfedők, sálak, szemüvegek, papucskok hevertek az út mentén. Sokan megtalálták hozzátartozójuk holmiját, ezáltal is megbizonyosodtak, hogy akit keresnek, ezen az úton hajtották. Az áldozatok négyes csoportokban dróttal és lánccal voltak külön-külön és egymással is összekötözve. A kísérek között bajmoki partizánok is voltak. A tetthelyen három nagy sírgödör várta az áldozatokat. Sötét volt, esett az eső, menekülni nem lehetett. Három sírhely, három részre osztották be az áldozatokat. Egy traktor fényénél gépfegyver tüze terítette le az embereket, nem mindenkit ért halálos lövés, de kímélet nem volt. Aki még élt, azt ásóval, lapáttal

verték agyon. Volt, aki eszméletét veszítette el, és később a gödörben újraéledt, ez akkor halt meg, amikor vékony földréteget húztak az áldozatokra. Ezután mint aki jól végezte dolgát, Bajmokon vacsorával várták a kivégzőosztagot és ettek-ittak, dorbézoltak. Vannak személyek, akikről tudjuk, hogy részt vettek az emberek összegyűjtésében és a halálos ítéletek meghozatalában is. Ezek főleg bajmoki bunyevácok voltak, akik jól beszélték a magyar nyelvet, sőt soknak a felesége magyar vagy német nemzetiségű volt.

Az emberek egyenként mentek az ítélőbizottság elé, bemutatkoztak. A bizottság valamelyik tagja megkérdezte, volt-e valamilyen magyar pártnak a tagja, de ez mind csak formaság volt. Akire halál várt, azt egy másik szobába vitték, másokat kiengedtek. A bizottság tagjai jól ismerték a bajmokiakat.

Sok édesanya tudomására hozta gyerekeinek, hogy kik voltak a „gyilkosok”, kik ültek az ítélőbizottságban. Egy édesanya, akinek a férjét kivégezték, három kiskorú gyermekével ment az utcán és találkozott az egyik ún. „bíróval”. Azt mondta a gyerekeinek: „Jól nézzétek meg ezt az embert, ez az édesapátok gyilkosa!” Több ilyen eset történt és nem maradt következmény nélkül. Néhány évvel később ezek az emberek lelkiileg megtörve, idegbetegként vagy öngyilkosságba menekülve eltávoztak az élők sorából.

Az utódok nem felelősek szüleik tettéért. Tudtam, hogy az édesapám egy téves politika áldozata, de ezt nem tudtam bizonyítani, és ez évtizedeken keresztül kísért. Ezt egyszerűen nem lehet leírni! Amikor kezdtük feltárni ezeket az eseményeket, akkor már a kivégzésben részt vett személyek nem éltek. Könyvek jelentek meg az 1944-es atrocitásokról, áldozatokról és tettesekről. A vérbosszút végrehajtó személyek utódai most találkoznak először szüleik, nagyszüleik nevével újságokban, televízióban, tetthelyek megjelölésén. Másképpen történtek az események, mint ahogy ők tudták, vagy ahogy elmondták nekik. Az egyik „bíró” fia kijelentette: „Jól tette az apám, az ő helyében én is ezt tettem volna”! Egy másik tettes fia fel volt háborodva, hogy az apja neve megjelent mint a bizottság egyik tagja, aki részt vett a razzia előkészítésében. Ő meg van győződve, hogy ez rágalom, az ő apja ártatlan – de a helyi Népfel szabadító Bizottság razziáról szóló ülésének az értesítésén (pozív), amelyet az egyik résztvevő megőrzött, rajta van az ő neve is.

Itt mindenki ártatlan, tehát senki nem kér bocsánatot?!